

5. Божович Л. І. Особистість і її формування в дитячому віці. Психологічні дослідження / Л.І. Божович. – М.: Просвіта, 1968. – 462 с.
6. Виготський Л. С. Уява і творчість у дитячому віці / Л.С.Виготський. – СПб.: Союз, 1997. – 453 с.
7. Виготський Л.С. Собр. соч.: В 6 т. М., 1981-1984.
8. Воловікова М.І. Повернення до себе (психологія, символ, культура) / М.І.Воловікова, А.А.Трофімов. – М., 1995. – 289 с.
9. Грибов Ю.А. Психолого-педагогічні умови розвитку творчого самовираження учнів і вчителів / Ю.А.Грибов // Питання психології. М.,1989. № 2. – С. 57- 62.
10. Кон І.С. Відкриття «Я» / І.С.Кон. – М.: 1978. – С.304.
11. Мухіна В.С. Вікова психологія. Феноменологія розвитку / В.С.Мухіна. – М.: 2007. –374 с.
12. Максакова В.І. Організація виховання молодших школярів / В.І.Максакова. – М.: 2003. – С.260.
13. Маслоу А. Мотивація і особистість / А. Маслоу. – М.: 2007. – С.307.
14. Обухів А.С. Історично обумовлені модифікації образу світу / А.С. Обухів // Розвиток особистості. – 2003. – № 4. – С.399.
15. Петухов В.В. Образ світу і психологічне вивчення мислення / В.В. Петухов // Вісник Моск. ун-ту. – Сер. 14: Психологія. – 1984. – № 21.
16. Потебня А.А. Естетика і поетика / А.А. Потебня. – М.: 1976. – 287 с.
17. Психологія дитинства: Підручник / За ред. А.А. Реана. – СПб.: 2003. –256 с.
18. Раусте фон Фріхт М.Л. Образ «Я» як підструктура особистості / М.Л. Раусте фон Фріхт // Проблеми психології особистості. – М.: 1982. – С.400.
19. Рогова Р.М. Становлення самосвідомості особистості школяра / Р.М.Рогова, Г.Н.Філонов, Г.Н.Волков, Л.П.Печко. – М.: 2003. – 369 с.
20. Рубінштейн С.Л. Основи загальної психології / С.Л. Рубінштейн. – СПб.: 1998. – 489 с.
21. Смирнов С.Д. Психологія образу: проблеми активності психічного відображення / С.Д. Смирнов. – М.: 1985. – 257 с.
22. Сухомлинський В.А. Про виховання / В.А. Сухомлинський. – М.: 1979.
23. Еріксон Е. Дитинство і суспільство / Е.Еріксон. – СПб.: 1996. – 39 с.

Кашецька С.

Науковий керівник – доц. Шпак М.М.

ВПЛИВ КОМП'ЮТЕРНИХ ІГОР НА ПСИХОЕМОЦІЙНИЙ СТАН ПІДЛІТКА

Актуальність дослідження. Уявити сучасну людину без комп'ютера та інтернету просто неможливо. Ці досягнення техніки значно спростили наше життя, відкрили нові можливості, але разом з тим принесли нові, раніше не відомі нам проблеми, однією з яких є вплив комп'ютера на нашу психіку. Як медаль має дві сторони, так і цей вплив може бути і позитивний, і негативний [3]. Наукові дослідження, спрямовані на вивчення особливостей прояву та подолання комп'ютерної залежності мають вагоме значення для подальшої боротьби з новою формою адиктивної поведінки людини.

Як відомо, адиктивна поведінка – це одна з форм деструктивної, девіантної поведінки, яка виражається в прагненні відійти від реальності внаслідок зміни свого психічного стану [1].

Метою дослідження є на основі теоретичного аналізу психолого-педагогічної літератури з проблеми дослідження та результатів експериментальної роботи охарактеризувати вплив комп'ютерних ігор на психоемоційний стан підлітків, визначити рівень прояву комп'ютерної залежності учнів та обґрунтувати її взаємозв'язок із агресивною поведінкою та рівнем тривожності у підлітків.

Висвітлення проблеми. Вперше науковий підхід до вивчення феномена «інтернет-залежності» обґрунтувала Кімберлі Янг у 1996 році, яка розмістила на одному з сайтів інтернету тест для виявлення інтернет-залежних осіб. Дослідниця виділила такі первинні ознаки інтернет-залежних осіб:

- Нав'язливе прагнення постійно перевіряти електронну пошту.
- Передчуття наступного сеансу on-line.
- Збільшення часу, що проводиться on-line.
- Збільшення кількості грошей, що витрачаються on-line.
- Кімберлі Янг виділила п'ять типів інтернет-залежності [5]:
- Кіберсексуальна залежність – непереборне ваблення до відвідин порносайтів і заняття кіберсексом.
- Пристрассть до віртуальних знайомств – надмірність знайомих і друзів у Мережі, постійні нові знайомства.

- Нав'язлива потреба в Мережі (фінансова залежність) – гра в азартні ігри, постійні покупки або участі в аукціонах, участь в різноманітних обговореннях на форумах.
- Інформаційне перевантаження – нескінченні подорожі Мережею, пошук інформації у базах даних і пошукових сайтах.
- Ігрова залежність (ігроманія) – нав'язлива гра в on-line ігри.

Дослідження проблеми комп'ютерної залежності є предметом вивчення науковців різних галузей знань. Так, медичний аспект ігрової адикції розглянуто у працях Ю. Азурманова, Л. Панченко та ін. Прояви психологічної залежності від комп'ютера досліджували А. Бєлих, А. Єгоров, С. Ігумнов, Л. Лещенко, Ю. Мешек, О. Решетникова та ін. Спектр досліджень проблеми комп'ютерної адикції у науково-педагогічних розвідках також досить широкий. Так, науковець Н. Сергєєва обґрунтувала соціально-педагогічні умови профілактики комп'ютерної адикції серед підлітків. Т. Веретенко та М. Снітко звернули увагу на діяльність підлітків у інтернет-мережі і виділили причини, які спонукають їх до цього. Дослідники В. Биховець, Ю. Вінтюк, Н. Дикун, Н. Максимовська виявили причини виникнення комп'ютерної залежності у дітей і підлітків, окреслили деякі аспекти запобігання даному явищу.

Встановлено, що від комп'ютерної залежності найбільше потерпають учні та студенти. Щонайменше 4,4 мільйона підлітків страждають від комп'ютерної та інтернет-залежності [3]. Підлітки починають надавати перевагу життю в інтернеті відмовляючись від реальності. Важливим постає питання психічного та фізичного здоров'я користувачів комп'ютерами. Вони не замислюються, що комп'ютер є їхнім основним ворогом, для них важливіше те, що у всесвітній павутині вони ніби комусь потрібні. Через соціальні мережі вони намагаються задовольнити ті свої потреби, які у реальному житті їм реалізувати не вдається.

Підлітковий вік без захоплень подібний дитинству без ігор. Однак кіберпростір часом витісняє реальний світ: дитина не ходить в школу, не виконує домашнє завдання, що відображається на успішності в навчанні, проводить більше часу в інтернет - кафе чи вдома за екраном комп'ютера. Виділяють такі причини комп'ютерної та інтернет - залежності у підлітків [2]:

- Потреба у підтримці ровесників, їхня думка стає найважливішою.
- Потреба у відповідності свого зовнішнього вигляду до визначеного стандарту.
- Потреба в сексі.
- Потреба в інтимно-особистісному спілкуванні та емоційній безпеці.
- Потреба в другові.
- Потреба в звільненні від опіки та контролю дорослих.
- Потреба в самовдосконаленні.

Вплив інтернету на психіку підлітка неоднозначний. У декого виробляється стійка залежність від нього. Це переважно підлітки, що мають нестабільні та конфліктні сімейні і шкільні стосунки, у яких немає жодних серйозних захоплень. Вони важко адаптуються в соціумі і тому намагаються жити в іншому світі – віртуальному, де все можливо, все дозволено, де вони самі встановлюють правила гри [2].

На основі аналізу наукових джерел з проблеми дослідження [4;5], виділимо ознаки комп'ютерної залежності дитини:

- Пропуски шкільних занять через комп'ютерну гру вдома або відвідування комп'ютерного клубу.
- Просиджування біля комп'ютера у нічний час.
- Приймання їжі під час комп'ютерної гри.
- Відсутність інших захоплень, крім комп'ютерних ігор.
- Надання переваги комп'ютерним іграм, а не спілкуванню.
- Загальний час, проведений за грою, перевищує час виконання домашніх завдань, прогулянок, спілкування з батьками.
- Конфлікти з батьками та їх шантажування у відповідь на заборону проводити час за комп'ютером.

Для дослідження впливу комп'ютерних ігор на психоемоційний стан підлітка нами були використані такі психодіагностичні тести: методика діагностики рівня комп'ютерної залежності К. Янг, шкала реактивної (ситуативної) та особистісної тривожності Ч.Д. Спілбергера - Ю.Л. Ханіна, тест А. Ассінгера (оцінювання агресивності у стосунках). У дослідженні взяли участь 81 учнів підліткового віку (8-ий, 9-ий, 10-ий клас).

Коротко охарактеризуємо отримані результати. За результатами методики К. Янг в учнів 8-го класу виявлено підвищений рівень комп'ютерної залежності, середнє значення в класі – 39%. В 9-ому та 10-ому класах рівень комп'ютерної залежності є низький, середнє значення відповідно 29,17% та 26,83%. На діаграмі (рис. 1) відображено кількісні показники розвитку комп'ютерної залежності в учнів 8-10 класів.

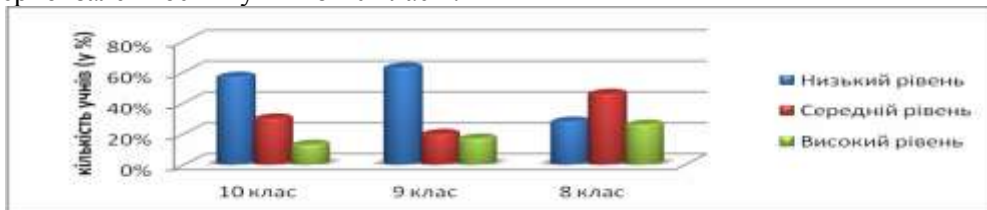

Рис. 1. Рівень розвитку комп'ютерної залежності в учнів 8-10-х класів за результатами опитувальника К. Янг.

Як видно з рис. 1., високий рівень комп'ютерної залежності спостерігається переважно у молодшому підлітковому віці, а в старших підлітків рівень комп'ютерної залежності знижується.

За результатами методики для діагностики рівня агресивності А. Ассінгера виявлено, що в учнів 9-10 класів переважає нормальний рівень агресивності (середнє значення – 36 і 39 балів відповідно). Це проявляється у вмінні керувати своїми емоціями, направляти їх у правильне русло та успішно досягати необхідного результату. У 8-ому класі виявлений високий рівень агресивності (середнє значення – 47 балів), що свідчить про прояви невірноваженості та жорстокого ставлення до інших людей, нехтування інтересами оточення заради досягнення власних цілей. Нижче (рис. 2) графічно зображено співвідношення рівня агресивності у 8-10 класах.

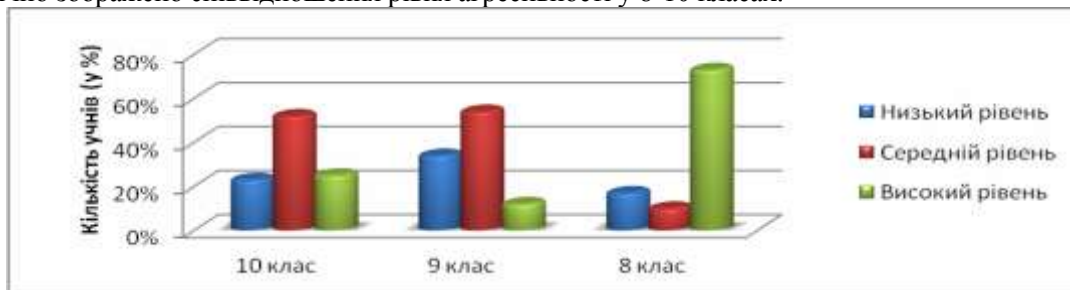

Рис. 2. Рівень агресивності учнів 8-10-х класів за результатами методики А. Ассінгера.

У більшості учнів старшого шкільного віку спостерігається середній рівень агресивності, а в учнів 8 класу значно вищі показники і свідчать про те, що в них агресія є неконтрольованою. Такий рівень агресивності може бути спричинений високим рівнем комп'ютерної залежності.

За отриманими результатами за допомогою шкали реактивної та особистісної тривожності Ч.Д.Спілбергера – Ю.Л.Ханіна слід зазначити, що у 10-ому класі рівень ситуативної тривожності є низький, середнє значення – 28, а особистісна тривожність знаходиться на середньому рівні, середнє значення – 33. У 9-му класі рівень особистісної та ситуативної тривожності знаходяться на середньому рівні – 32 і 30 відповідно. 8-ий клас відрізняється високим рівнем ситуативної тривожності – 49 та особистісної тривожності – 45. Кількісні результати дослідження зображено на діаграмі.

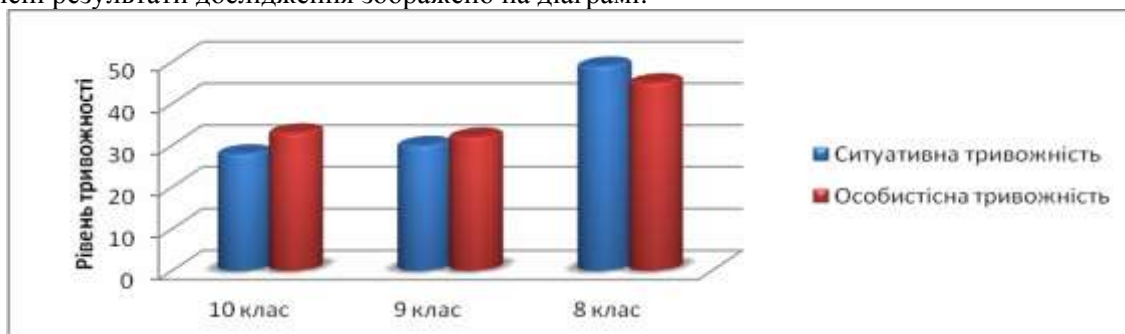

Рис. 3. Рівень тривожності учнів 8-10-х класів за результатами методики Ч.Д. Спілбергера – Ю.Л. Ханіна.

Високі показники особистісної та ситуативної тривожності свідчать про те, що вона виявляється в учнів і як емоційний стан, який є недовготривалий і може змінитися, і як якість особистості, яка потребує допомоги спеціаліста, бо вже є закріплена як особистісна характеристика людини і приносить труднощі у щоденне життя учня. Середні та низькі показники дають можливість побачити в яких ситуаціях тривожність має властивість підвищуватись і за допомогою чого вона нормалізується.

Отже, аналіз наукових джерел з проблеми дослідження показав, що підлітки є найбільш вразливими до виникнення комп'ютерної залежності, бо їх фізіологічний та психічний стан є дуже мінливий та вразливий в цей період. Тому підлітка, що залежить від комп'ютера можна легко відрізнити від інших. Він звернений усередину себе, не помічає або ігнорує зовнішні події, погано адаптується до реального життя. Навіть краса природи сприймається з меншим захопленням, оскільки можливості комп'ютерної графіки безмежні, і на екрані монітора з'являються чудові, фантастично прекрасні, але неіснуючі насправді, пейзажі. Потяг до комп'ютерних ігор – із подорожами до неймовірних світів усе більше занурює у віртуальність. Цей стан вже й називається інтернет-залежністю.

Отримані нами результати дослідження дозволяють зробити висновок, що взаємозв'язок комп'ютерної залежності з рівнем агресивності та тривожності підлітка є дуже тісним. Встановлено, що в учнів з високим рівнем комп'ютерної залежності відповідно спостерігається вищий рівень агресивності та тривожності. В молодших підлітків виявлено вищий рівень комп'ютерної залежності і відповідно вищі показники агресивності та тривожності. Отримані результати можуть бути пояснені тим, що знаходяться ще на стадії пошуку себе та самоствердження, а старші вже у більшій мірі реалізуються та самоактуалізуються в соціумі.

З метою подолання комп'ютерної залежності у дітей підліткового віку нами розроблено корекційно-розвивальну програму роботи, психологічні рекомендації батькам та вчителям, які допоможуть попередити або подолати комп'ютерну залежність у підлітків. Перспективи подальших досліджень вбачаємо у розробці психолого-педагогічних технологій подолання комп'ютерної залежності у дітей підліткового віку.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Коваль Л.Г. Соціальна педагогіка / Л.Г. Коваль, І.Д. Зверева, С.Р. Хлеб'юк – К.: ІЗМН, 1997. – 392 с.
2. Мясников И.Н. Подростки в киберпространстве / И.Н. Мясников // Народное образование. – 2009. – № 6. – С. 267-271.
3. Прийменко В.Н. Діти, які грають в комп'ютерні ігри, або комп'ютерна залежність / В.Н. Прийменко // Психолог. Шкільний світ. – 2006. – № 46. – С. 13-15.
4. Стеценко І.Б. «Герой» нашого часу: психологічна класифікація комп'ютерних ігор / І.Б. Стеценко // Психолог. Шкільний світ. – 2006. – № 46. – С. 10-12.
5. Терещук Н.В. Ігрова залежність у підлітковому віці як форма адиктивної поведінки / Н.В. Терещук // Практична психологія та соціальна робота. – 2009. – № 2. – С. 8-12.

Федун О.

Науковий керівник – доц. Пеньковська Н. М.

ОСОБЛИВОСТІ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ СУЇЦИДАЛЬНОЇ ПОВЕДІНКИ ТА АКЦЕНТУАЦІЙ ХАРАКТЕРУ У СТАРШИХ ПІДЛІТКІВ

Актуальність дослідження. У всьому світі самогубство є однією з важливих проблем суспільного здоров'я. Нею займається міждисциплінарна наука суїцидологія, яка спирається на знання філософського, соціологічного, психологічного, педагогічного, медичного та біолого-генетичного характеру.

Катастрофічне зростання самогубств в останні роки, а також деякі статистичні дані, наприклад, той факт, що самогубство найбільш характерне для кризових періодів життя людини, свідчать про те, що вивчення суїцидальної статистики є важливим для стабілізації та управління демографічною ситуацією в країні [5].

Актуальність проблеми, зокрема підліткового суїциду, полягає в тому, що, залишаючись на індивідуальному рівні «затабуваним» через свою інтимність, нині самогубство сприймається загалом як негативне моральне явище, адже людські втрати не можна виправдати. Водночас проблема мінімізації самогубства визнається дотепер не розв'язаною.

Об'єктом дослідження є особливості суїцидальної поведінки у старшому підлітковому віці. **Предмет дослідження** – особливості взаємозв'язку між суїцидальною поведінкою та акцентуаціями характеру у старших підлітків.